

Çeviri / Translate

DİMİTİR AÇKOV'UN¹ ANILARI, 1915 BULGAR-TÜRK İTTİFAKI²

Yazan: C. H. ELENKİN

Çeviren: Ayşe KAYAPINAR³

Mayıs 1915'in başında General Raço Petrov⁴ ve Kovaçev⁵ beni çağırdılar ve bana Bulgar hükümetinin, Rusya'nın Varna ve Burgaz limanlarını işgal etmesinden korktuğunu söylediler. Bu bakımdan Türker'le "yakınlaşmanın" gereklilikten öte bir şey olduğunu söylediler. Bu iki general, Rusya tehlikesi karşısında bir ittifakın mümkün olup olmadığı konusunda Türk bakana gidip ağzını aramamı istediler.

Benim de doğduğum şehir olan Prilepeli bir Makedonya Türkü olan Bakan Fethi Bey, benim görevimi kolaylaştırdı. Çok samimi bir şekilde beni karşıladı ve hemşehrilerinden birinin Bulgar siyasi hayatında böylesine yüksek bir mevkiye ulaşmayı başarmış olduğunu görmekten çok memnun gözüküyordu. Kendisine Türkçe bilgimin yeterli olmadığını söyledim ve ziyaretimin ehemmiyetini göz önünde bulundurarak bir tercüman çağırmasını rica ettim. Bakanın Rusçuklu sekreteri bize tercümanlık yapıyordu. Daha sonra Bulgar hükümetinin Rusların müdahalesine ilişkin korkularını dile getirdim ve iki ülke arasında siyasi ve askeri bir anlaşmanın olanaklarına dair soruyu yönelttim. Fethi Bey cevap verdi:

"Doğal olarak durum hakkında endişeleniyorsunuz. Ama açık konuşalım; Böyle bir anlaşmanın temelleri ne olabilir?"

Ben: "Ortak çıkarlar olduğu için bir anlayışa varmak zor olmamalıdır."

¹ Makalenin orijinalinden Dimitar Atchkoff şeklinde geçmektedir. (ç.n.)

² Bu makalenin orijinali için bk. C. H. Elenkin, "The Memoirs of Dimitar Atchkoff, The Bulgarian-Turkish Alliance of 1915", *Bulgarian Review*, c. II/1 (Ekim 1962), ss. 44-48; Ayrıca bk. https://www.strumski.com/books/ackov_memoirs.pdf (Erişim tarihi: 1.12.2023).

³ Milli Savunma Üniversitesi Öğretim Üyesi.

⁴ Makalenin orijinalinde Ratcho Petroff şeklinde geçmektedir. (ç.n.)

⁵ Makalenin orijinalinde Kovatcheff şeklinde geçmektedir.

Fethi Bey: “Şüphesiz bu doğrudur, ancak korkarım ki Bulgar halkı Ruslara karşı güçlü bir sempati duyduğundan işgale güçlü bir tepki göstermeyecektir.”

Ben: “Sanırım Bulgarları sizden daha iyi tanıyorum. Kendilerine ait bir toprak söz konusu olmadığı sürece Bulgarlar, Rusların yanında asla savaşmayacaklarına dair sizi temin ederim. Eğer başka bir Bulgar yetkili, size ülkesinin Türkiye'yi Rusya'ya karşı savunmak için Kafkasya'ya asker göndereceğini söyleseydi, doğruyu söylemezdi. Zaten böyle biri, Türkiye'nin sahte dostu olurdu.”

Fethi Bey açık sözlülüğünden etkilenerek şunları söyledi:

“Bu kadar açık konuştuğunuz için teşekkür ederim ve bakış açımızı kabul ediyorum, ancak başka bir mesele daha var. Ülkelerimiz arasındaki bir savaş yeni sona erdi (1912-1913 Balkan savaşı). Sonuçta dünün düşmanı olan ülkeye karşı halkınızda bir ilgi uyandırmak nasıl mümkün olabilir?”

Ben: “Bulgaristan halkının size karşı hiçbir nefreti yok. Balkan Savaşından galip çıktığımız söylenebilir. Batı Trakya'nın büyük bir kısmına hakim olmayı hedefliyoruz ve Dedeağaç'a kadar uzanan demiryolunun güvenliğini garanti altına almak için, elbette Edirne hariç, Batı Trakya sınırının düzeltilmesinden memnuniyet duyarız.”

Fethi Bey: Tam Yetkili Bakan olarak sorunuza yanıt veremem ancak Hükümetime danışacağım ve birkaç gün içinde yanıt vereceğim.”

Üç gün sonra Fethi Bey, Türkiye'nin bu fikri prensipte kabul ettiğini ve resmi görüşme talebinde bulunduğunu bana bildirdi. Sofya, İstanbul'a iki delege gönderdi: Tunca'nın 8. Tümeni Komutanı Albay Jekov⁶ (geleceğin Başkomutanı) ve orta elçi N. Kulişev⁷.

Görüşmeler güçlüklerle ilerledi. Bulgar delegeler, Kırkkilise (Lozengrad)'nin Soflu ve Dimetoka kentlerinin Bulgaristan topraklarına dahil edilmesi yönündeki "asgari" taleplerini sunmuşlardı. Türkler, nihayet bu şartları kabul etti. Ancak anlaşmanın imzalanacağı gün Bulgarları büyük bir sürpriz bekliyordu. Toplantıya Türk delegelerinin yanı sıra Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Sadrazam Talat Paşa da katıldı. Enver Paşa ve Talat Paşa şunu beyan ettiler: "Beyler, davranışınız tamamen doğru değildi. Siz toprak taleplerinizi "minimum" olarak sundunuz oysa sonradan öğrendik ki bunlar hükümetinizin "maksimum" talepleridir ve Kırkkilise ilçesi bu nedenle hariç tutulmuştur. Bundan dolayı Svilengrad-Karaağaç-Dedeağaç hattının savunması konusunda sadece Meriç'in sağındaki toprakları bırakabiliyoruz.

⁶ Makalenin orijinalinde Jekoff şeklinde geçmektedir.(ç.n.)

⁷ Makalenin orijinalinde N. Koulicheff şeklinde geçmektedir. (ç.n.)

Bulgar delegeler bu ani dönüşün arkasında yatan sebebin ne olduğunu bilmedikleri için şiddetle karşı çıktılar. İşte o zaman Enver Paşa kartlarını açık bir şekilde gösterdi. "Biz sizden daha fazla bilgi sahibi olduğumuza inanıyoruz. Başbakanınız Vasil Radoslavov, özel delegesi Naum Tüfekçiev ⁸ aracılığıyla bize "minimum" taleplerinizin aslında "maksimum" olduğunu söyledi. Bu durumda Bulgar delegeler bu şekilde değiştirilmiş bir anlaşmayı imzalamayı reddettiler. Delegeler Sofya'dan talimat talep ettiklerinde Radoslavov, Türklerin teklifini kabul etmeleri emrini verdiğinde şaşkına döndüler. Bu geri çekilmenin bana göre tek açıklaması, Türkiye ve Bulgarlar üzerinde bir an önce hakimiyet kurmak isteyen Almanya'nın Sofya'ya garip bir baskı uygulamasıdır.

Tüfekçiev, İstanbul'da "itibarlı kişi" haline geldi. Tüfekçiev, nüfuzunu kullandı ve silah işine girerek milyoner oldu. Makedonyalı olmasından dolayı kendi komitesini kurmak istedi ve İhtilalci Örgütü bölmeye çalıştı ise de başarısız oldu. Bir gün Sofya'daki evinin eşiginde ölü bulundu. Bu talihsiz olayın gerçek olduğunu, her ikimiz de Viyana'da mültecilikten ve geçmişteki olayları tartışarak uzun saatler beraber geçirdiğimiz Imperial Oteli'nin bodrumlarındaki bombalama olayından korunmaya çalışırken General Jekov bizzat kendisi teyit etti.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar, Türk müttefiklerini memnun etme umuduyla Bulgar çıkarlarına saldırdılar. Ve Bulgar tarafında Başbakan Radoslavov'un şahsında, kendi planlarını uygulatmak için hazır olan birini buldular. Türklerin Bulgarların aleyhine bir puan kazandığı başka bir olayı ben şahsen teyit edebilirim.

1916 yılında Radoslavov'un partisinden milletvekili Nedelko Brakalov'la birlikte İstanbul'a gitmiştim. Türk Siyasi-Askeri Komitesi Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı Süleyman Askeri Bey, onuruna yemek vermişti. Orada bulunanlar arasında Makedonya'da faaliyet gösteren Türk Gayr-ı nizami Birliklerinin Komutanı Çolak İbrahim ve hepsi "İttihat ve Terakki" komitesi üyeleri hükümetle bağlantılı olan diğer kişiler vardı.

Çolak muhtemelen biraz fazla içmişti, çünkü bizi fazlasıyla şaşırtan bir şey söyledi. Sözleri şöyleydi: "Balkanlar'ın tamamına, Makedonya'nın tamamına ve Türk nüfusunun yoğun olduğu Dobruca bölgelerinin tamamına hakim olmak istiyorsunuz. Sofya'ya döndükten sonra Brakalov ve ben, İstanbul'un hazırlıkları konusunda uyarmak için hemen Radoslavov'u ziyarete gittik. Radoslavov, her zamanki güler yüzlü tavrıyla, Çolak adında birinin yemekte söylediklerine tamamen kayıtsız olduğunu ve her halükarda Dobruca meselesinin Türkler tarafından değil de Almanlar tarafından çözüleceğini söyledi. Kısa bir süre sonra Türk

---

⁸ Makalenin orijinalinde Naum Tufektchiev şeklinde geçmektedir. (ç.n.)

hükümeti Dobruca meselesini resmen gündeme getirdi ve Almanlar, burada Alman-Türk-Bulgar üçlü bir idarenin kurulmasına razı olurken, Bulgarlar Ayastefanos Antlaşması ile zaten kararlaştırılan meselenin sıkıntısız iade edilmesini bekliyordu.

Bu şekilde Radoslavov, Türk müttefiklerimizin çıkarlarının Bulgar çıkarlarının önüne geçmesine izin verdi. Makedonya Savaşı esnasında Radoslavov'un rızası ile Enver Paşa, gerçek anlamda askeri ihtiyaç olmaksızın ve sadece Türk propagandası yapmak amacıyla olan 153. Türk Piyade Alayını Makedonya'ya gönderdi.

***

Bu incelemenin ikinci sayısında biyografisine yer verilen Dimitir Akov, Bulgaristan Temsilciler Meclisi üyesiydi ve siyasette önemli bir isimdi. Kemal Atatürk'ün yakın arkadaşıydı ve Makedonya doğumlu bir Bulgar olarak Makedonların özgürlük mücadelesinde aktif rol aldı. 1950'de Rio de Janeiro'ya mülteci olarak geldi ve burada bize anılarını yazdırmaya başladı. Ancak bu anıları bitirdiği gün öleceğine dair saplantılı bir önsezi nedeniyle bu sayıda yayınlananlar, anılarından elimizde kalan tek şey oldu.